

## ΚΡΗΤΙΚΑ ΠΑΛΑΙΟΓΡΑΦΙΚΑ

3\*

### ΤΟ «ΥΜΝΟΛΟΓΙΟΝ» ΤΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΛΟΥΜΠΑΝΟΥ

Εἰς τὸν «Νέον Ἑλληνομνήμονα»<sup>1</sup> ὁ Σπυρίδων Λάμπρος ἐξέδωκε, κατόπιν ὀρθοτέρας ἀναγνώσεως, τῆς πρὸ αὐτοῦ γενομένης ὑπὸ Coxe<sup>2</sup>, τὸ βιβλιογραφικὸν σημεῖωμα τοῦ κώδ. Oxon. Canon. gr. 117 (Sum. Cat. 18570). Ὁ ἴδιος Σπυρίδων Λάμπρος ἀργότερον εἰς «Νέον Ἑλληνομνήμονα»<sup>3</sup> ἐπεσήμανε τὴν εἰς τὸν κώδικα αὐτὸν περιεχομένην «*προσευχὴν πρὸς τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν*», ἐκδώσας δὲ τοὺς τρεῖς πρώτους στίχους αὐτῆς συνέστησε τὴν πλήρη ἔκδοσίν της<sup>4</sup>.

Ἀνεωτέρα μελέτη τοῦ κώδικος αὐτοῦ, γενομένη ὑπ' ἐμοῦ εἰς τὴν Bodleian Library τῆς Ὁξφόρδης τὸ θέρος τοῦ 1948, ἔδειξεν ὅτι ὄχι μόνον ἡ προσευχὴ αὐτὴ ἀλλὰ ὁλόκληρον τὸ περιεχόμενον τοῦ κώδικος παρουσιάζει ἐνδιαφέρον. Ὁ Γεώργιος Λουμπάνος συνεπλήρωσε τὴν γραφὴν τοῦ κώδικος, τὸν ὁποῖον ὁ ἴδιος ὀνομάζει «*Υμνολόγιον*» τὸ 1649, «*ἐν μηνὶ Νοεμβρίῳ σιὰς ια' ἐν τῇ νήσῳ Κρήτῃ εἰς τὸ Χάνδα*», εἰς τὴν *πολιορκίαν τῶν Ἀγαρινῶν*<sup>5</sup> κατὰ τὸ βιβλιογραφικὸν τοῦ σημεῖωμα. Τὸ κείμενον ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο μέρη κυρίως. Τὸ πρῶτον ἐξ αὐτῶν εἶναι σειρὰ προσευχῶν, τὸ δὲ δεύτερον μετάφρασις εἰς δημώδη, μὲ ἀρκετὰ Κρητικὰ ἰδιωματικὰ στοιχεῖα, διαφόρων συνοδικῶν κανόνων περὶ νηστείας. Τοὺς ἀκριβεῖς τίτλους τῶν τμημάτων αὐτῶν παραθέτει ὁ Coxe εἰς τὴν περιγραφὴν τοῦ κώδικος. Ἐκ τῶν προσευχῶν δύο εἶναι ἔμμετροι<sup>6</sup>, αἱ δὲ ἄλλαι παραφράσεις γνωστῶν προσευ-

\*) Βλ. «Κρητ. Χρον.» Β', 539.

1) II, 192.

2) Catalogus codd. manuscr. Oxon. εἰς τὴν οἰκείαν θέσιν.

3) XII, 482.

4) Ὁ Σπυρ. Λάμπρος ὑποθέτει ὅτι ἡ «Προσευχὴ πρὸς τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν» εἶναι προτότυπον ἔργον τοῦ Λουμπάνου. Πράγματι ὁμοῦς εἶναι παράφρασις τοῦ «Θρηνητικοῦ λόγου» τοῦ Συμεῶν.

5) Ὁ κώδιξ ἔχει «Χά ν δ α», ὅπως ὀρθῶς ἀνέγνωσεν ὁ Coxe. Ὁ Λάμπρος ἐξέδωκε «Χά ν δ α α».

6) Καὶ ἕνας ἄλλος κώδιξ ἐγράφη ἐπίσης κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς πολιορκίας τοῦ Χάνδακος: Βέη Ν., Κατάλογος τῶν χειρογράφων κωδίκων τῆς Χριστιανικῆς ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας Ἀθηνῶν, Ἀθῆναι, 1906, σελ. 18 κ.ἐξ.

7) 78v-81r, στ. 162 καὶ 81r-97r, στ. 112.

χῶν ἀπὸ «Προσευχητάρια»<sup>7</sup>. Ἡ σχέσις τῶν κειμένων αὐτῶν καὶ πρὸς ἄλλα καὶ πρὸς τὸν κωδικογράφον εἶναι προφανής: Ὁ «εὐτελής καὶ ἀνάξιος», κατὰ τὸν αὐτοχαρακτηρισμὸν του, Γεώργιος Λουμπάνος, γέρον Ἰσως πλεόν καὶ συνεπῶς μὴ δυνάμενος νὰ πολεμήσῃ, καταγράφει, ἐντὸς τῆς πολιορκουμένης πόλεως τοῦ Χάνδακος, διαφόρους ἄλλως προσευχάς, ἐπικαλούμενος τὴν θεϊὰν προστασίαν.

<sup>8</sup> Ἀπὸ τὸ εὐγενές αὐτὸ μνημεῖον τοῦ εὐλαβοῦς Ἕλληνος ἐκδίδονται κατωτέρω ἐκτὸς τῆς ὑπὸ τοῦ Σπυρίδωνος Λάμπρου ὑποδειχθείσης «Προσευχῆς» καὶ δύο ἄλλαι Προσευχαί, αἱ μόναι τοῦ «Ὑμολογίου» ὅπου γίνεται ρητὴ μνεία τῆς ἀγωνιζομένης Κρήτης. Ἐνῶ ὅλαι αἱ ἄλλαι προσευχαὶ κινοῦνται εἰς γενικὸν ἐπίπεδον καὶ μόνον ἐμμέσως ὑποδηλώνουν τὴν ἀνησυχίαν τοῦ κωδικογράφου<sup>8</sup>, εἰς τὰς δύο ἐκδιδόμενας ἐδῶ προσευχὰς ὁ Γεώργιος Λουμπάνος ἐπικαλεῖται τὴν προστασίαν τῆς Θεοτόκου ρητῶς ὑπὲρ τῆς ἀγωνιζομένης ἐναντίον τῶν εἰσβολέων Κρήτης<sup>9</sup>.

<sup>9</sup> Ἀπὸ τὴν ἄποψιν τοῦ περιεχομένου των, τὰ κείμενα τοῦ Λουμπάνου παρουσιάζουν τὸ ἰδιάζον φαινόμενον ὅτι ἀποτελοῦνται κατὰ τὸ μεγαλύτερον μέρος των ἐξ ἀπανθισμάτων ἐκκλησιαστικῶν συγγραφῶν. Ἡ «Προσευχὴ πρὸς τὴν εὐαγοῦσάν ψυχὴν» εἶναι κυρίως σύνθεσις φράσεων ἐκ τῶν «Ψαλμῶν». Ἀπηχίσεις ἐκ τῶν Χαιρετισμῶν καὶ τῶν Θεοτοκίων ἀποτελοῦν καὶ τῶν ἄλλων δύο προσευχῶν τὸ μεγαλύτερον μέρος<sup>10</sup>. Ἐκεῖνο τὸ ὅποιον σώζει τὰ κείμενα αὐτὰ εἶναι, νομίζω, ἡ γλῶσσα των καὶ ὁ προσωπικὸς παλμὸς μὲ τὸν ὅποιον ἔχουν γραφῆ.

<sup>7</sup> Εἰς 17ν καὶ 28ν-32ν προσευχαὶ Μ α τ θ α ἰ ο υ Φ ι λ α δ ε λ φ έ ω ς, μητροπολίτου Ἐφέσου. Εἰς 20ν-28ν, Ν ὕ μ φ ω ν ο ς πατριάρχου. Εἰς 64ν-72ν Κυροῦ Λ έ ο ν τ ο ς τ ο ῦ σ ο φ ω τ ά τ ο υ βασιλέως.

<sup>8</sup> Πρβλ. 47ν: «Ἐνχαὶ λεγόμεναι κατ' ἐνώπιον τῆς εἰκόνης τῆς Ὑπεραγίας ἡμῶν Θεοτόκου... ὅπως εὐρησ αὐτὴν βοηθὸν ἐν τῇ ὥρᾳ τοῦ ψυχοραγίσματός σου». 57ν: «... ὅπως εὐρησ αὐτὴν μοίτριάαν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως». 102ν: «Αὐτὴ ἡ εὐχὴ εὐρέθη εἰς τὸν ἅγιον Τάφον τῆς Παναγίας Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας. Νὰ ἠξεύρη καὶ νὰ πιστεύῃ πᾶς ἄνθρωπος ὅπου θέλει διαβάξῃ τὴν εὐχὴν ταύτην κάθε ἡμέραν, μίαν φορὰν τὴν ἡμέραν, καὶ νὰ τὴν (cod. τῆς) βαστάξῃ ἀπάνω του, δὲν φοβᾶται νὰ ἀποθάνῃ ἀπὸ κακὸν θάνατον, οὔτε εἰς πόλεμον, οὔτε εἰς θάλασσαν, οὔτε εἰς ποταμόν, οὔτε ἀπὸ ἐχθρόν (cod. ἐχρὸν) του θέλει ἔχει κακὸν οὔτε ἀπὸ μαχαίριον οὔτε ἀπὸ ξύλον...».

<sup>9</sup> Εἰς τὴν ἔκδοσιν τῶν κειμένων διώρθωσα σιωπηλῶς τὰς πολυαριθμοὺς ἀνορθογραφίας τοῦ Γεωργίου Λουμπάνου. Δείγμα των παρέχει ὁ Λάμπρος εἰς τὴν ἔκδοσιν τῶν πρώτων στίχων τῆς προσευχῆς.

<sup>10</sup> Δι' εἰδικωτέρας διαπιστώσεις δὲν εἶχα εἰς τὴν διάθεσίν μου τὸν ἀπαιτούμενον χρόνον. Μία τοιαύτη ἄλλως ἔρευνα δὲν ἔχει νὰ προσθέσῃ τίποτε τὸ ἰδιαίτερον.

## Α'

Cod. Oxon. Canon. gr. 117, ff 72v-77v

Εὐχὴ εἰς τὴν Παναγίαν Θεοτόκον καὶ Λέσποιναν.

72v

Παρθένε Λέσποινα Θεοτόκε, ἡ τὸν μονογενῆ τοῦ Θεοῦ λόγον κατὰ  
 πάρα γεννήσασα, τὸν πάσης ὁρατῆς καὶ νοητῆς κτίσεως ποιητὴν καὶ  
 Δεσπότην, τὸν ἕνα τῆς Τριάδος θεὸν τε καὶ ἄνθρωπον ὑπὲρ φύσιν κνο-  
 5 φροήσασα, τὸ σκῆνωμα τῆς Θεότητος, τὸ πάσης ἀγιωσύνης | καὶ χά- 73r  
 ριτος δοχεῖον, ἐνῶ κατώκησε τὸ πλήρωμα τῆς Θεότητος σωματικῶς,  
 εὐδοκία τοῦ Θεοῦ καὶ πατρός, συνεργεῖα τοῦ Ἁγίου πνεύματος, ἡ πά-  
 σης τῆς κτίσεως βασιλικῶ καὶ θεοπροπεῖ ἀξιώματι ἀνυπέρβλητον ὑπερ-  
 κειμένη καὶ ὑπερέχουσα, ἡ δόξα καὶ τιμὴ καὶ ἄρρητος εὐφροσύνη τῶν  
 10 ἀγγέλων, | βασιλικὸς τῶν ἀποστόλων καὶ προφητῶν στέφανος, ἡ θαν- 73v  
 μαστὴ καὶ ὑπερφυῆς τῶν μαρτύρων ἀνδρεία, ἡ τῶν ἀγώνων αὐτῶν  
 καὶ τῆς νίκης ἀφορμή, καὶ τῶν ἀθλητικῶν καὶ τῶν αἰδίων καὶ θεο-  
 προπεῶν ἀμοιβῶν πρόξενος, ἡ ὑπέριμος τῶν μαρτύρων τιμὴ καὶ δόξα,  
 ἡ τῆς ἡσυχίας ἀπλανῆς ὁδηγὸς καὶ διδασκαλός, ἡ τῶν ἀποκαλύψεων  
 15 καὶ πνευματικῶν μυστηρίων θύρα, ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς, ἡ πύλη τοῦ ἀπρο- 74r  
 σίτου | φωτός, ὁ τοῦ ἑλέους ἀκένωτος ποταμός, ἡ πάντοτε καὶ θαυμά-  
 των ἀνεξάντλητος θάλασσα, Σοῦ δεόμεθα καὶ Σε παρακαλῶ, τὴν συμ-  
 παθεστάτην μητέρα τοῦ φιλανθρώπου Δεσπότη, Ἰλάσθητι ἐμοῦ τοῦ ἀ-  
 μαρτωλοῦ καὶ ἀναξίου δούλου σου, ἐπίβλεπον εὐμενῶς ἐπὶ τὴν ταπει-  
 20 νοσίην μου, ἴασαι τὰ συντριμμὰ τῆς ψυχῆς μου καὶ τοῦ σωματίου μου,  
 | τοὺς ὁρατοὺς καὶ ἀοράτους πολέμους κατάλυσον, πύργος ἰσχύος, ὅπλα 74v  
 πολεμικά, πατάξις ἰσχυρὰ καὶ στρατηγὸς καὶ πρόμαχος γενοῦ τοῦ ἀνα-  
 ξίου ἐμοῦ ἀπὸ προσώπου τοῦ ἐχθροῦ μου, δεῖξον μοι τὰ ἀρχαῖα ἑλέη  
 σου καὶ τὰ θαυμάσιά σου σήμερον, δεῖξον τοῖς ἀνόμοις ἐχθροῖς μου  
 25 ὅτι μόνος βασιλεὺς καὶ Δεσπότης ὁ Σὸς υἱὸς καὶ Θεός. Καὶ Σὺ, Κυ- 75r  
 ρία Θεοτόκε, δύνασαι πάντα | ὅσα καὶ βούλοιο ἐν οὐρανῶ καὶ ἐπὶ γῆς,  
 πάσας τὰς αἰσθήσεις πρὸς τὸ συμφέρον ἐκάστω. Ρῦσαι, Λέσποινα, τοῖς  
 νοσοῦσι τὴν υγίειαν, τοῖς ἐν θαλάσῃ τὴν γαλήνην καὶ τὴν κυβέρνη-  
 σιν, ὁδοιποροῦντι συνοδεύουσα καὶ φυλάττουσα, αἰχμαλώτους τῆς πι-  
 30 κρᾶς ροιμένη δουλείας, παραμυθουμένη τοὺς λυπουμενούς τὴν πενίαν 75v  
 μου καὶ πᾶσαν ἄλλην σωματικὴν κουφίζουσα κάκωσιν, τῶν ψυχικῶν  
 | ἄρρωστημάτων καὶ τῶν παθῶν ἀπαλλάττουσα πάντας ταῖς Σαῖς ἀο-  
 ράτοις προστάσιαις καὶ εἰσηγήσεσιν, ἵνα τὴν ὁδὸν τῆς προσκαίρου ταύ-  
 της ζωῆς καλῶς καὶ ἀπροσκοπίτως ἀνύσαντες, τῆς βασιλείας τῶν οὐρα-  
 35 νίων καὶ τῶν αἰώνιων ἀγαθῶν διὰ σοῦ ἐπιτύχωμεν. Τοὺς δὲ πιστοὺς

9 τιμὴ καὶ ἄρρητος : τριπλή καὶ ἀρρήτως cod.

- βασιλεῖς ἡμῶν καὶ ὀρθοδόξους Χριστιανούς, τοὺς τῶ φοβερῶ τοῦ μὲ-  
 νογενοῦς Σου υἱοῦ τιμηθέντας ὀνόματι καὶ τῇ Σῆ | ἀμάχῳ πεποιθό- 76r  
 τας προστασία καὶ χάριτι, μεσίτην καὶ πρόμαχον κατὰ τῶν ἐπικειμέ-  
 νων ἐχθρῶν ἀοράτως ἐνίσχυσον διὰ τὸ τὰς ψυχὰς αὐτῶν ἐπικείμενον  
 40 τῆς ἀθνημίας νέφος. Ἐφελε τὸν πόνον τῆς ψυχῆς αὐτῶν καὶ λαμπρὰν  
 τὴν εὐθνημίαν καὶ χαρὰν ἀντεισήγαγε, εἰρηρικὸν καὶ ἀστασίαστον τὸ  
 κρότος καὶ τὴν βασιλείαν ἀποκαταστήσασα. | Ρῦσαι, Λέσποινα, ταῖς 76v  
 πρεσβεΐαις σου ἐξαιρέτως τὸν ἀνάξιον δοῦλον σου Φραγκῖσκον<sup>11</sup> καὶ  
 πᾶσαν πόλιν καὶ χώραν ἀπὸ λιμοῦ, λοιμοῦ, σεισμοῦ, καταποτισμοῦ,  
 45 πυρός, μαχαίρας, ἐπιδρομῆς ἀλλοφύλων καὶ ἐμφυλίου πολέμου, ρῦσαι  
 Λέσποινα, καὶ τὴν ταλαίπωρον καὶ ἀθλίαν καὶ βορβορώδη νῆσον Κορή-  
 την ὑπὸ τῶν ἀνόμων καὶ ἀθέων Ἀγαρινῶν. Ναί, ὑπεράγαθε καὶ  
 παντευλόγητε, | παμμακάριστε καὶ πανάμωμε, παράφθορε, πανακήρατε, 77r  
 πάντιμε. Ἡ ἐλπίς τῶν ἀμαρτωλῶν, ἡ βοήθεια τῶν ἀβοηθήτων, δὸς  
 50 βοήθειαν τῶν ταλαιπώρων καὶ ἀναξίων δούλων σου, τῶν κατοικοῦντων  
 ἐν αὐτῇ καὶ δικαίως αὐτούς, Παραγία Θεοτόκε, φέρε εἰς τὸν υἱόν Σου  
 καὶ Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, ὅτι αὐτῶ πρόπει δόξα, τιμὴ καὶ  
 προσκύνησις σὺν τῶ ἀνάρχῳ αὐτοῦ πατρὶ καὶ τῶ παραγίῳ καὶ ἀγαθῶ  
 αὐτοῦ πνεύματι, | νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων, ἀμήν. 77v

43 φραγκῖσκον in rasura.

## B'

Cod. oxon. Canon. gr. 117 ff 97r-102v.

Ἐνθῆ ἐτέρα εἰς τὴν Παραγίαν Θεοτόκον καὶ Λέσποιναν. 97v

- Παρθένε Λέσποινα Θεοτόκε, | ἡ καθαρωτέρα τῆς ὄλης κτίσεως, ἡ  
 ὑψηλοτέρα καὶ καθέδρα τοῦ βασιλέως καὶ κλίνη, παλάτιον, δροσοφόρε  
 πόκε, νεφέλη φωτεινὴ, ράβδε τοῦ Ἀαρῶν, πόκε δροσοφόρε τοῦ Γεδε-  
 5 ὶν, βάτε ἀκατάφλεκτε, στάμνε, πλάξ θεοχάρακτε, πύλη καὶ κλίμαξ,

<sup>11</sup>) Ἡ λέξις «Φραγκῖσκον» ἐδῶ, ὅπως καὶ εἰς τὴν ἐπομένην προσευχὴν, στ.  
 49, ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλα μέρη τοῦ κώδικος (103v «βοήθησον τοῦ δούλου σου  
 Φραγκῖσκου», 107r «σκέπασον τὸν δούλον σου Φραγκῖσκον») ἔχει γραφῆ ὑπὸ με-  
 ταγενεστέρως χειρός, ἀποξεσθείσης ἄλλης λέξεως, τοῦ ὀνόματος τοῦ Γεωρ-  
 γίου Λουμπάνου. Προφανῶς ὁ κῶδιξ ἠλλάξεν ἀργότερα κύριον περιελθὼν εἰς  
 τὸν Φραγκῖσκον. Εἰς τοῦτον ἀνήκουν αἱ ἄσχετοι πρὸς τὸ κυρίως «Ἐμνολόγιον»  
 προσθῆκαι εἰς τὰς σελίδας 1r-6r καὶ 151r καὶ ἔπειτα, περιέχουσαι ἀποσπά-  
 σματα Ἐδαγγελίων, κοντακίων κτλ., ἀσυνδέτων μεταξύ των. Εἰς τὸν ἴδιον ἐπί-  
 σης ἀνήκουν καὶ αἱ ἰταλικαὶ σημειώσεις τῆς σελ. 121v, ἐκ τῶν ὁποίων εὐανά-  
 γνωστος εἶναι μόνον ἡ φράσις: «Prima amare Dio, poi Maria e poi l'an-  
 gelo nostro custode, si volesse salvare».

- Παντάνασσα σεμνή, πανύμνητε, ἀπείρανδρε, θεόνυμφε, ἄσπιλε, πανα-  
 μώμητε καὶ ἄφθορε, τράπεζα, βασίλισσα, | ἀπελπισμένων ἢ ἐλπίς, ρῶ- 98r  
 σις τῶν ἀσθενοῦντων, ἀσφάλεια ἐσώτων, δμόνοια ἐκκλησιῶν, δόξα  
 πατριαρχῶν, ἀνάκτων τὸ κραταίωμα, ἰσχὺς τῶν στρατοπέδων, καλλονή  
 10 τῶν ἱερέων, πεπλανημένων ὁδηγέ, βακτηρία τῶν τυφλῶν, χαρὰ τῶν  
 θλιβομένων, ρῶσις ἀδικουμένων, κόρη, πηγὴ, σκέπη, χώρα, ὕψος τῶν  
 ἀγγέλων, κατάπτωσης τῶν δαιμόνων, | θυμιατήριον χροσοῦν, γέφυρα, 98v  
 ἰσχὺς, τροφή, στολή, χαρὰ, ἐλλογία, ἀντίληψις, δόξα, προή, προστά-  
 τισ, πορφύρα θεοσφαιτε, στάμνε, ράβδε, πόκε, στόμα, κούφη νεφέλη,  
 15 εἰς Ἐσένα καταφεύγω, εἰς ἐσένα τρέχω, Ἐσὺ, Πανάχαρτε Θεοτόκε,  
 βοήθει μοι τῇ ὥρα ταύτῃ καὶ χάρισέ μοι καιροῦν ζωῆς, ἵνα δοξάζω  
 πάντοτε τὸ ὄνομά σου τὸ ἅγιον μνησθῆτι, | Δέσποινα, τοῦ ἀναξίου 99r  
 δούλου σου. Παρθένε Θεοτόκε, Σὺ γιγνώσκεις ὅτι ἐπὶ σοὶ θαροῶ καὶ  
 εἰς τὸν υἱόν σου τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν. Διό, Δέσποινα  
 20 Θεοτόκε, βοήθει μοι τοῦ ἀναξίου δούλου σου· ἔχεις γὰρ τὸ θέλειν καὶ  
 τὸ δύνασθαι ὡς τὸν ἕνα τῆς Τριάδος ἀρρήτως γεννήσασα. Μόνον μὴ  
 παρίδης με τὸν σὸν ἄθλιον δούλον, Παναγία Θεοτόκε· ἴδε τὴν πίστιν  
 μου καὶ τὸν πόθον μου τὸν ἔνθεον | καὶ ὡς ἔχουσα τὸ συμπαθεῖς καὶ 99v  
 τὸ δύνασθαι, ὡς μήτηρ τοῦ μόνου ἀγαθοῦ καὶ ἐλεήμονος Θεοῦ, δέξαι  
 25 τὴν παναθλίαν μου ψυχὴν καὶ ἀξίωσον αὐτὴν διὰ τῆς μεσιτείας καὶ  
 ἀντιλήψεως τῆς δεξιᾶς μερίδος τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ καὶ τῆς κα-  
 ταπαύσεως τῶν ἁγίων καὶ ἐκλεκτῶν αὐτοῦ. Οὐκ ἔχω πλὴν σου βοη-  
 θὸν οὐδὲ ἀντίληψιν. Εἰς Σὲ ἐλπίζω μὴ ἀστοχῆσω, | εἰς Σὲ καυχῶμαι. 100r  
 30 Μὴ διὰ τὰς πολλὰς μου ἁμαρτίας ἀποστρέψῃς τὸ πρόσωπόν σου ἀπ’  
 ἐμοῦ τοῦ ἀναξίου δούλου σου. Ἐλέησόν μου τὴν ταπείνωσιν, ἄχαρτε,  
 οἰκτίρησόν μου τὴν ἀσθένειαν, Πάναγνε. Μεγάλῃν ἔχεις τὴν παρορη-  
 σίαν πρὸς τὸν ἐκ σου τεχθέντα Θεὸν ἡμῶν, ὡς οὐδεὶς ἕτερος πάντα  
 δύνασαι, πάντα ἰσχύεις, ὡς πάντων | ὑπερέχουσα τῶν κτισμάτων. Οὐ- 100v  
 δὲν σοὶ ἀδύνατον, ἐὰν θελήσῃς μόνον. Μὴ παρίδης μου τὰ δάκρυα, μὴ  
 35 βδελύξῃς μου τὸν στεναγμόν, μὴ ἀπόσῃ μου τὸν ἐγκάρδιον πόνον, μὴ  
 καταισχύνῃς μου τὴν εἰς Σὲ προσδοκίαν, ἀλλὰ ταῖς μητρικαῖς σου δε-  
 ῆσει τὴν τοῦ ἀγαθοῦ υἱοῦ καὶ θεοῦ ἀβίαστον βιασαμένη ἐδσπλαγνίαν,  
 | ἀξίωσόν με τὸν ἁμαρτωλὸν τὸ πρῶτον καὶ ἀρχαῖον ἐπαναλαβεῖν κάλ- 101r  
 λος, τὴν τῶν παθῶν ἀποθέσθαι ἁμορφίαν. Διό, Πανύμνητε Θεοτόκε,  
 40 ἐπάκουσόν μου τοῦ ἀναξίου δούλου σου· ρῦσαι, Δέσποινα, ταῖς πρε-  
 σβείαις σου τὸν ἀνάξιον δούλον σου Φραγκίσκον ἀπὸ παντὸς κακοῦ  
 καταιτύχη ὑπὸ πολέμου, ὑπὸ ἐχθρῶν, ὑπὸ θαλάσσης, ὑπὸ ξύλου καὶ  
 παντὸς κακοῦ καὶ δός, | Δέσποινα, ὑγίειαν καὶ σωτηρίαν ἐμοῦ τοῦ 101v  
 ἁμαρτωλοῦ καὶ παντὸς τοῦ ὀρθοδόξου λαοῦ, τῶν μισούντων καὶ ἀγα-  
 45 πώντων με. Ἐξαιρέτως ρῦσαι, Δέσποινα, τὴν παναθλίαν μου ψυχὴν

ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ μιαιοῦ καὶ κακοτέχνου πλάνου καὶ οὔσαι, Πανά-  
 γνε Θεοτόκε, ἡ κραταῖα προστασία τοῦ Κόσμου, καὶ τὴν ταλαιπώ-  
 ρον καὶ βεβορβωρῶδη τάλαινα νῆσον Κρήτην ὑπὸ τῶν ἀθέων | καὶ 102Γ  
 ἀπίστων Ἀγαρινῶν. Naί, ὑπεράγαθε Δέσποινα Θεοτόκε, ἐπάκουσόν  
 50 μου τοῦ ἀχρείου καὶ ρῦσαι αὐτὴν ὑπὸ τοῦ ἀθέου Ἔθνους αὐτῶν. Μη-  
 δὲ γὰρ εἴπωσι καὶ ποῦ εἶναι ὁ Θεὸς ἡμῶν; Ἀλλὰ εἰς Ἑσένα τρέχομε,  
 διὰ τὰ βοηθήσης τοῦ ταλαιπώρου λαοῦ τῆς αὐτῆς ταλαιπώρου Κρήτης,  
 ἵνα δοξάζωμε τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ Σέ, μεσίτριαν  
 Κόσμου, | ὅτι αὐτῷ πρέπει δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις εἰς τοὺς αἰῶ- 102V  
 55 νας τῶν αἰῶνων, ἀμήν.

## Γ'

Cod. Canon. gr. 117, ff 122v-131r

## Προσευχὴ πρὸς τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν.

Τίς τὰ σὲ παρηγορήση, ψυχὴ μου, θυγατέρα τῆς Ἱερουσαλήμ; Ἐ-  
 πειδὴ τέτοιας λογῆς σκληρὰ ἐπιλογὴ θηκες: Χύσε ὡς νερὸν τὴν καρδίαν  
 σου ὀμπροστὰς εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ, σήκωσε πρὸς Αὐτὸν τὰ χέ-  
 5 ρια σου, διὰ τὰ εὐρῆς βοήθειαν τῆς σωτηρίας σου | καὶ βοτάνην εἰς 123V  
 τὰς πληγὰς τῶν ἁμαρτιῶν σου. Φώνιαξε ἀπὸ τὰ βάθη τῆς καρδίας σου  
 τὸ: ἐλέησόν με ὁ Θεὸς κατὰ τὸ μέγα ἐλεός σου, διὰ τὴν μεγάλην σου  
 ἐλεημοσύνην καὶ διὰ τὸ πλῆθος τῆς ἐσπλαχνίας σου λύσε τὰ ἁμαρτή-  
 ματά μου. Ὁ Θεὸς ποτὲ τὴν ψυχὴν μου δὲν ἀπορρίπτει, καρδίαν συν- 124Γ  
 10 τετριμμένην καὶ τεταπεινωμένην. Λοιπὸν | μὲ δάκρυα καὶ ἀναστενα-  
 γμοὺς πρὸς αὐτὸν φθάσε καὶ τέτοιας λογῆς τοῦ εἰπέ: Ποῖος τὰ δώση  
 νερὸν εἰς τὴν κεφαλὴν μου καὶ βρῦσες δακρῶν εἰς τὰ μάτια μου, τὰ  
 θρηνηθῶ καὶ τὰ κλαύσω ταῖς πληγαῖς μου; Ἐλλάξασιν αἱ ἡμέραι τῆς  
 ἀπροσύνης μου εἰς δάκρυα καὶ τὰ τραγούδια μου εἰς θρήνους· ἤλειπεν  
 15 ὁ ἦχος τῶν τραγουδιῶν μου καὶ ἡ κιθάρα μου | ἤλαξεν εἰς βροντὴν 124V  
 τῶν ὀδόντων καὶ εἰς ἀναστεναγμοὺς τῆς καρδίας μου καὶ δάκρυα τῶν  
 ὀμμάτων μου· εἰσιώπησα καὶ ἐταπεινώθηκα καὶ ἀπὸ τὸ καλὸν ἐμίσησα  
 καὶ ὁ πόνος μου μεγαλύτερος ἐξανακαινουργιώθηκε· φόβος καὶ τρόμος  
 ἐπεσεν ἐπάνω μου καὶ σκοτεινάρες μὲ ἐσκεπάσασιν· οἱ ἄβυσσοι μὲ  
 20 ἐπερικύκλωσαν καὶ ἡ κεφαλὴ μου | ἤπεσε εἰς τῶν πετρῶν τὰ σχήμα- 125Γ  
 τα. Ὅϊμέ, διότι ὡς Σόδομα καὶ Γόμορα ἐγίνηκα· ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν  
 μου ὄλος ἐκατακάηκα καὶ ποῖος τὰ σπλαγνισθῆ τὸν ἄθον τῶν λειψάνων  
 μου, τῆς ὁποίας ἐγίνηκα κρούσεμα καὶ τίς τὸν ἄτυχον τὰ μὲ παρηγορή-  
 ση; Χειρότερα ἐγὼ ἦοφαλα παρὰ τὰ Σόδομα, διότι ἐκεῖνα τὸν νόμον δὲν

6. πληγὰς σου mp. erasit ms. 20 πεζῶν sed τε in mg cod.

- 25 κατέχοντας | εἰς τοὶ ἁμαρτίες ἐπέσασι, μὰ ἐγὼ τὴν χάριν λαμβάνοντας 125v  
τὸν Κύριόν μου ἐπρόδωσα. Ὅϊμέ καὶ τί νὰ γενῶ, ποῦ νὰ τρέξω, ποῦ  
νὰ γυρίσω, ποῖαν βοήθειαν νὰ εὔρω, μεσίτην εἰς τὸν Θεὸν νὰ μὲ βάλῃ.  
Ὁ ἄνθρωπος, ὅταν ἀνθρώπου σφάλῃ, εὐρίσκει ἄνθρωπον ὅπου μεσι-  
τεύει, μὰ ἐγὼ, ὅπου εἰς τὸν θυμὸν μου ἤσφαλα, ποῖον νὰ εὔρω νὰ Τὸν
- 30 καλοσυνέψῃ; | Ὅϊμέ, διατὶ πόνον συνέλαβα καὶ ἀνομίαν ἐγέννησα, 126r  
λάκκον ἤσκαψα καὶ εἰς τὴν κορυφὴν μου ἡ ἀδικία μου ἐκατέβηκεν· ἡ  
ἀκαθαρσία μου ὀμπρὸς εἰς τὰ πόδια μου εὐρίσκεται καὶ δὲν ἐθυμῆ-  
θηκα τῶν ὑστερῶν μου ἡμερῶν κι ἤπεσα πῆσμα θυμαστον καὶ τινὰς  
δὲν εὐρίσκεται νὰ μὲ παρηγορήσῃ. ὦ, πόσα δριμύς | ὁ καρπὸς τῆς 126v  
πορνείας, παρὰ χολὴν πικρότερος καὶ παρὰ σπαθὴν δίστομον. ὦ, καὶ  
πῶς ἐγίνηκα εἰς ἐρήμωσιν, ὦ, πόσον ὀγλήγορα ἐχάμηνα! ὦ πόσον  
βαθεῖά ἔπεσα, ὦ, καὶ πόσον μακρὰ ἀπὸ τὸν ποιητὴν μου ἐλαργάροσα!  
Διὰ τὸ τοῦτο τὴν εἰκία μου ἀπὸ τὴν χώραν τοῦ Θεοῦ ἐρρίξασι καὶ ἐκα-  
ταπατήσασιν. Ἐγὼ ἀπὸ τὴν βίβλον τῆς ζωῆς ἐλειώσθηκα, ἐγίνηκα | ὡς 127r  
ἐν νυκτὶ κόραξ, ὡς τὸ μοιχαλὸν ὀσπίτιον καὶ ὡσὰν στρουθίον μόνον εἰς  
τὸ δῶμα ἐπάνω, καὶ τινὰς, ὀϊμέ, δὲν εὐρίσκεται νὰ μὲ παρηγορήσῃ.  
Στρέφομαι εἰς τὰ δεξιὰ μου μέρη καὶ θεωρῶ καὶ δὲν εἶναι τινὰς νὰ μὲ  
γνωρίσῃ καὶ ἀπὸ τὰ ζερβὰ γινεύγουν ὡς ἄδικον νὰ μὲ ἀρπάξουσιν·  
φεύγω δίχως τινὰς νὰ μὲ ζηγιάει καὶ τινὰς δὲν εἶναι νὰ μὲ γυρεύσει.
- 45 Ἐγίνηκα | ὡσὰν ἀιαγέλιον χρειασίδι γεμάτον καταστροφόμενα κα- 127v  
ταραμένη νὰ ἦτον ἡ ἡμέρα ὅπου ἐγενήθηκα καὶ ἡ νύκτα εἰς τὴν ὁποίαν  
εὐφράνθηκα. Μὴ μειρηθῆ ἡ ἡμέρα ἐκείνη μὲ τὲς ἡμέρες τοῦ χρόνου,  
καὶ ὁ ἔωσφόρος εἰς τὴν νύκταν ἐκείνη μὴ ἀνατείλῃ. Ὅϊμέ, μάνα  
μου, καὶ διατὶ μὲ ἐγέννησες, πρᾶξιμοι τῶν κόπων τοῦ διαβόλου καὶ δί-  
χως ὠφέλειαν εἰς τὴν γῆν ἀπάτω. | Καλύτερόν μου ἦτον νὰ μὴν ἤθελα 128r  
γεννηθῆ ποτέ μου, παρὰ, ἀπήτις ἐγενήθηκα, νὰ μισεύσω ἀπὸ σένα,  
τοῦ Θεοῦ μου καὶ πλάστον μου. Κλαύσατέ με, βουρὰ καὶ λαγγάδια,  
κλαύσατέ με, ποταμοὶ καὶ βροῖες, διατὶ ἐγὼ εἶμαι τοῦ καύμοῦ ἡ θυ-  
γάτηρ. Κλαύσατέ με, θηρία τοῦ ἀγροῦ, τετράποδα τῆς γῆς. Πουλιὰ πε-  
τούμενα τοῦ ἀέρος καὶ πᾶσα πικρὴ | καὶ ψυχὴ ζῶσα, δάκρυα χύσετε διὰ 128v  
λόγον μου, διατὶ ἐσεῖς εἴσθε πουλιὰ τοῦ Παραδείσου. Ἄγγελοι θάνα-  
τον δὲν φοβᾶσθε, οὐδὲ τρόμος τοῦ Ἄδου οἶς φοβερίζει, μὰ ἐμένα τὸν  
ταλαίπωρον ὁ τάρταρος μὲ ἀνημένει. Ἐγὼ ἤκαμα τὴν ἁμαρτίαν, ἐγὼ  
καὶ τὴν τιμωρίαν νὰ παιδευθῶ. Ὅϊμέ, καὶ ποῖα ἁμαρτία ὡσὰν τὴν
- 60 ἁμαρτίαν μου εὐρίσκεται; Διὰ τοῦτο δὲν ἔχω | ἀποκοιὰ τὸν Θεόν μου 129r  
νὰ κρᾶζω καὶ βοήθειαν νὰ τοῦ ζητήσω. Τὸ κακόν μου ὁ προφήτης  
θεωρώντας, ἐπροφήτευσεν καὶ εἶπεν: «Ἰδοῦ, οἱ μακρύνοντες ἑαυτοὺς

40 ὀσπίτιον : ἄσιτιον cod.

ἀπὸ σοῦ, ἀπολοῦνται». Ἐγὼ ἐμάκρυνα ἀπὸ λόγου σου, ἐγὼ καὶ ἀπο-  
 λούμαι. Ἦνοιξεν ὁ Ἄδης τὸ στόμα του καὶ νὰ μὲ καταπίη σπονδά-  
 65 ζει. Ἡ ἁμαρτία μου ἀμπώθει με· τὰ πόδια μου | νὰ ἀναβαίνουνσι δὲν 129V  
 μποροῦσι. Στέκω τὴν ὄραν τούτην εἰς τὸ βάθος νὰ περάσω. Ὡ γλυ-  
 κύτατε Χριστέ, εἰς ἐσένα φωνιάζω, βοήθησόν με καὶ ἐλέησόν με, Κύ-  
 ριε, μὴ τῷ θυμῷ σου ἐλέγξης με, μηδὲ τῇ ὀργῇ σου παιδεύσης με.  
 70 Ἐλεημοσύνην, ἐλεημοσύνην Χριστέ καὶ ὄχι δικαιοσύνην! Διότι ἂν θέ- 130Γ  
 λης τὰς ἁμαρτίας μου νὰ κρίνης, ποῖος | ἠμπορεῖ νὰ μὲ ὑπομείνη; 130Γ  
 Ἐλέησόν με καὶ συγχώρησόν μου, διότι οἱ σαῖτες σου μὲ ἀξιώσασι  
 καὶ τὴν χαρὰν τοῦ φόβου σου εἰς ἐμένα ἐββαίωσασι. Δὲν εὐρίσκω  
 καμμίαν ἀνάπανσιν εἰς τὰ κόκκαλά μου, διατι αἱ ἀνομίαι μου ἐπερισ-  
 75 σεύσασιν τὴν κεφαλὴν μου καὶ ὡσὰν γομάρι δυσκολοβάστακτον ἐβαρύ- 130V  
 ρύνασιν εἰς τοῦ λόγου μου· ἐσαπηθήκασιν καὶ ἐβρωμέσασιν οἱ πληγές  
 μου διὰ τῆς | ἀφροσύνης μου. Δὲν εὐρίσκω καμμίαν ὑγίειαν εἰς τὴν 130V  
 σάρκα μου ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας μου. Ὅϊμέ, καὶ τί τὸ ὄφελος εἰς τὸν  
 Ἄδην νεκρὸς νὰ κατεβαίνω; Μά, ὦ γλυκύτατε Ἰησοῦ, καὶ εἰς τοὺς  
 80 νεκροὺς θανάσια δὲν κάμεις; Δοιπὸν, ἀνασήκωσέ με ἀνάστεσέ με, μὲ τὴν 131Γ  
 παντοδύναμόν σου χέρα. Ἐσύ, Χριστέ μου, εἶπες, ἐσὺ ἔταξες, ἐσὺ τὴν  
 γνώμην σου | ἐφανέρωσες, πῶς τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ δὲν θέλεις, 131Γ  
 μὰ ἐπιθυμᾷς νὰ ἐπιστρέψῃ καὶ νὰ ζήσῃ. Δοιπὸν εἰς ἐσένα ἐπιστρέφω,  
 εἰς ἐσένα τρέχω, διὰ νὰ φύγω τὴν ὀργὴν σου. Εἰς τὰ χέρι σου φύλα-  
 85 γμε, διὰ νὰ μὴ μὲ φθάσῃ τὸ σπαθὶ τῆς δικαιοσύνης σου. Πλύνε με μὲ 131V  
 τὰ δάκρυά μου, καθάρισέ με μὲ τοὺς ἀναστεναγμούς μου | καὶ λύσε τὰ 131V  
 ἁμαρτήματά μου, ἐσύ, ὦ Θεέ μου, ἐσὺ ἡ σωτηρία μου, ἐσὺ ἡ ἐλπίς  
 μου, ἐσὺ ἡ καταφυγὴ μου, ἐσὺ ἡ ἰατρεία μου. Ἐσύ, ὦ Θεέ μου, ἐσὺ  
 τοὺς νεκροὺς ἀνασταίνεις, ἐσὺ τοὺς δεσμοὺς λύεις, τοὺς παραλύτους  
 ἀνορθώνεις· λοιπὸν, ἐσὺ βοήθησέ μου. Ἐγὼ εἶμαι τὸ χαῦμένον πρό-  
 90 βατον καὶ ἐσὺ ὁ γλυκὺς βοσκός. Ὡ Χριστέ μου, εἰς ἐσένα τρέχω καὶ 132Γ  
 σήκωσέ με νὰ μὴν γενῶ | ξέσκισμα τῶν ποτηρῶν δαιμόνων. Ἐως πότε 132Γ  
 γυρίζεις τὸ πρόσωπόν σου καὶ δὲν μοῦ ὑπακούγεις, εὐσπλαχνικέ μου  
 πατέρα; Ἐλέησόν με, μὴ εἴπωσιν τὰ ἔθνη: καὶ ποῦ εἶναι ὁ θεός σου ;  
 Πολλοὶ λέγουσι εἰς τὴν ψυχὴν μου, πῶς δὲν ἔχω καμμίας λογῆς σωτη-  
 95 ρίαν, μὰ ἐσὺ εἶσαι ὁ ἀντιλήπτω μου, ἐσὺ εἶσαι ὁ βοηθός μου, ἡ δόξα 132V  
 μου, ὅπου ἐψώνεις τὴν κεφαλὴν μου· | λοιπὸν ὕψωσέ με ἀπὸ τὸ βάθος 132V  
 τῆς κακίας, διὰ νὰ εἶμαι πάντα ὑψηλὸς μετὰ ἐσένα. Νῦν καὶ αἶε καὶ  
 εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων ἀμήν.

Τέλος τῆς προσευχῆς τῆς ψυχῆς.

ΒΑΣ. ΛΑΟΥΡΔΑΣ